

TÜRKÇE ÖĞRETMEN ADAYLARININ TASAVVUFA İLİŞKİN METAFORLARI*

Tuğrul BALABAN**

Mehmet YAPICI***

ÖZET

Tasavvuf, dinî bir yapıdır. Tasavvuf, bireyin öz varlığını terbiye etmesini sağlayan bir müessesedir. Genellikle “*mistisizm*” kavramı ile birlikte anılır. Hatta bazen bu kavramın yerine kullanılır. Bu iki unsur birbirlerinin yerine kullanılıyor olsalar da kavram karşılıkları ve işlevleri bakımından birbirlerinden ayrıldıkları görülür. Mistisizmin dünyaya yönelik akılcı yaklaşımı karşısında tasavvufun doğrudan Allah’a yönelik teslimiyetçi yönü iki kavramı temelde birbirinden ayırır. Dolayısıyla tasavvufu bir “*din felsefesi*” olarak kabul etmek ve akılla doğrudan ilişkilendirmek de bu açıdan doğru bir yaklaşım olmayabilir.

Bu araştırma, Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümüne devam eden öğrencilerin tasavvufa ilişkin sahip oldukları algıları, metaforlar yardımıyla ortaya çıkarmayı amaçlamaktadır. İnsanlar, kavramsal olarak izah etmekte zorlandığı olguları benzetmeler ve mecazlar yoluyla cisimlendirmeye ve bu şekilde duyu organlarının algılama eşliğine indirgeyerek anlamlandırmaya çalışırlar. İncanın soyut yapısı madde üzerinden izah edildiğinde; gündelik yaşamdan aşına oldukları nesnelere ilgileri kurulduğunda bireyler için daha kabullenilebilir bir yapı ortaya çıkmaktadır. Öğretmen adayının Türkçe eğitiminin konularından birini teşkil eden tasavvufi metinler karşısındaki tavrı bu yönüyle anlamlıdır.

Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden “*olgu bilim*” kullanılmıştır. Bu amaçla, öğretmen adaylarından tasavvufa ilişkin metafor üretmeleri istenmiştir. Araştırmanın katılımcılarını, Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği bölümünde okuyan 95 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada, öğretmen adaylarından “Tasavvuf.....gibidir, Çünkü;.....” şeklinde oluşturulmuş anket doldurmaları istenmiştir.

Araştırma sonunda, katılımcılar tasavvufa ilişkin toplam 48 adet geçerli metafor üretmişler ve toplamda 2 temel kategori ortaya çıkmıştır. Bu kategoriler; somut bir olgu olarak tasavvuf ve soyut bir olgu olarak tasavvuf şeklinde belirlenmiştir.

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Öğr. Gör. Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü, El-mek:tuğrulbalaban@gmail.com

*** Öğr. Gör. Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, El-mek: myapici69@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Türkçe öğretmenliği, öğretmen adayı, eğitim, tasavvuf, metafor.

TURKISH TEACHERS' CONCEPTUAL METAPHORS ABOUT SUFISM

ABSTRACT

Sufism is a religious building. Sufism is an establishment in educating the individual himself. Sufism is referred to with the concept of mystery. This concept is used in its place. The two concepts are different. Sufism is not a religion of philosophy.

This research's aim is to reveal the students perceptions who continue Turkish Language Teacher Training Program in Amasya University Faculty of Education about sufism with the help of metaphors. Man embodies the events which are conceptually expressed with difficulty by means of imageries and metaphors. Via this method they make sense of them by minimizing the perception thresh old of sense organs. Upon explaining the concretes tructure of the belief in terms of material, more acceptable structure emerges for individuals when associated with the familiar objects from daily life. The attitude of prospective teachers towards sufistic text which constituted the one of the subjects of Turkish training in meaningful in this sense.

Phenomenologic method was used in the study. A total of ninety five students from Education Faculty of Amasya University who proceed Turkish Language Teacher Training Program participated in the study. Participants completed the prompt "Formation is like . . . because ..." by focusing on one metaphor. According to the results, forty eight personal metaphors and two conceptual categories, based on the participants' metaphorical images, were identified. These categories defined as a physical fact of sufism and as a transcendental fact of sufism.

Key Words: Turkish Teachers, Pre-service Teacher, Education, Sufism, Metaphor.

Giriş

Öğretmen topluluğunun bir parçası olmaya hazırlanan Türkçe öğretmen adayları da bütün insanlar gibi günlük yaşamlarında farkında olarak veya olmayarak metaforlar kullanmaktadırlar. Bu gündelik süreçlerin bilinçli bir farkındalığa dönüştürülmesi öğretmen-öğrenci ilişkisinin de bilinçli ve üretici bir yön kazanmasını sağlayabilir. Çünkü metaforlar, Arslan ve Bayrakçı (2006)'ya göre "bireylerin kendi dünyalarını anlamalarına ve yapılandırmalarına yönelik güçlü bir zihinsel haritalama ve modelleme mekanizmasıdır.

Öğretmen adaylarının bu bağlamda, metafor kavramını bilinçli olarak kullanmayı öğrenmeleri ve yorumlayabilmeleri, onları, eğitim-öğretim ortamında öğrencileri anlamada, duygular ve düşüncelerini yorumlamada daha nitelikli ve donanımlı kılacaktır. Boostrom (1998)'e göre; metaforlar bir bakış açısının yaratıcı söylemi olarak kabul edilmektedir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Metafor farklı kaynaklarda ve bilim alanlarında farklı terimlerle karşılanmaktadır. Sosyoloji ve Felsefede analogi, Edebiyat ve Dilbilim alanında eğreltilime, mecaz, ödünçleme, istiare, Eğitimbilim alanında ise daha çok benzetme anlamında kullanılmaktadır. Ancak, bunların hiçbiri tam olarak metaforik düşünceyi açıklayamadığı düşünüldüğü için metafor kavramının kullanımı tercih edilmektedir.

Metafor kelimesi, yunanca “Metapherein” kelimesinden türemiştir. “Meta” değiştirmek, “pherein” ise taşımak, anlamındadır (Levine, 2005). Metafor, bir düşünce ve görme biçimidir (Morgan, 1998). Günümüzde söz sanatı olarak daha çok tanınan metafor (Salman, 2003), her dilde, anlatımı güçlendirmek, canlı kılmak için yararlanılan söz sanatlarından biri olarak, benzetme demektir. Benzetme; bir nesnenin niteliğini, bir eylemin özelliğini daha iyi anlatabilmek için bir başka nesne ve eylemlerden yararlanarak, onu anımsatma yoluyla gerçekleştirilir (Aksan, 1998). Öz olarak metafor bir şeyi başka bir şeye göre anlamlandırmak, ifadelendirmektir (Lakoff ve Johnson, 2005). Metaforlar insanın doğayı ve çevresini anlamasının, anlamsız gibi görünen nesnel gerçeklikten belirli yorumlar yoluyla anlamlar çıkarmasının, yaşantı ve deneyime anlam kazandırmanın araçları olarak “bilmeye” de olanak sağlar (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Metafor; bir şeyi veya bir fikri ona çok benzer niteliklere sahip başka bir şey ile genelde “gibi”, “benzer” sözcüklerini kullanmaksızın istenen tanımlamayı yapmak, anlatıma üslup güzelliği ve kolaylığı katmak için kullanılan sözcük ya da sözcük kümesidir. Başka bir deyişle metafor; bir kavramı, kelimeyi, terimi, olguyu daha güzel ve iyi anlatmak amacıyla, başka bir anlamda olan bir sözcükle, ilgi kurularak benzetme yoluyla kullanılmasıdır (Aydın, 2006).

Metaforlar, kelimelerin başka anlamlar üstlenerek, bireylerde farklı anlamlar yarattığı sembolik söyleyişlerdir. Kelimenin dilde kullanımı süreklilik kazanarak belli bir zaman dilimi içinde sabitlemiş anlamlarına, gerçek anlam; kullanım içinde bir başka sözcüğün anlamını bir yönüyle üstlenmesiyle edindiği anlamlara da metafor denilmektedir (Guiraud, 1994). Bir şeyin metafor olarak kabul edilebilmesi için üç sorunun cevaplandırılması gerekir; 1) metaforun konusu nedir, 2) metaforun kaynağı nedir, 3) metaforun kaynağından konusuna aktarılması istenen (düşünülen) özellikler nelerdir? (Forceville, 2002).

Çalışmanın üzerine kurulduğu tasavvuf kavramı, genel anlamıyla İslâm toplulukları ve Türkler için her zaman aynı anlamı karşılamaz. Türklerin yeni dinlerini bir bütün olarak benimsemeleri, en başından beri Türk İslamiyet’inin belirleyici bir özelliği olmuştur. Türkler, milli kimliklerini İslamiyet'e gömerek İranlıların ve Arapların asla yapmadıkları bir şeyi yaptılar. (Lewis, 2006) Türkler için kimlikleri ile bütünleşmiş bulunan İslâm ve tasavvuf kavramları yaşamın merkezinde “Türk-İslâm Tasavvufu” üçlemesi ile karşılanan tek bir yapıyı ifade eder.

Türklerin İslâm’ı kabulü meselesi tek bir genel yargı ile izah edilemeyecek kadar karmaşık ve geniş bir olgudur. Öncelikle Türk kavramı ile kastedilen Orta Asya kıtasında belli bir mekânda toplanmış, homojen bir yapı ve kültür kastedilmektedir ki temel yanılığardan birisini bu temel üzerine oturtmak mümkündür. Çünkü Orta Asya gibi geniş bir coğrafya içerisinde bir Türk toplumundan değil, çok çeşitli Türk topluluklarından ve farklı kültür çevrelerinden bahsetmek akla daha uygun, bilimsel bir yaklaşımı ifade edecektir (Ocak, 2012). Benzer bir durum İslâm için de söz konusudur: Medrese İslâmı, tekke İslâmı, halk İslâmı, kitâbi İslâm ve yüksek İslâm gibi söylem ve terimleri kullanma zarureti farklılıkların izah edilebilmesi maksadını taşır (Arpaguş, 2006). Üzerinde aşağı yukarı hemfikir olunan nokta Türkler arasında İslâm’ın tasavvuf yoluyla ve “onların anlayacakları bir lisan ve zevk alabilecekleri bedii bir şekil ile ürünler veren” (Köprülü, 1976) kolonizatör dervişler eliyle yayıldığı ve yerleştiği fikridir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Üzerine oldukça söz söylenmesine rağmen tasavvuf kavramının net bir tanımını yapmak güçtür. Farklı cepheleri ile her kitle içerisinde farklı anlamlar kazanır, farklı çağrışımlar yapar. Bu da tasavvufun yollarını; tarikatları oluşturur.

Bu çalışmada, yapılabilecek pek çok teorik tanımın dışında tasavvufun bireylere çağrıştırdıkları ile öğretmen adaylarının ne derece ilgili oldukları amaçlanmaktadır. Tasavvuf edebiyatı eğitimi almış olan öğrencilerin zihinlerinde kavrama karşılık olarak ifade bulan terminoloji nasıl ortaya çıkmaktadır. Öğretmen adaylarının saf ve iyi niyetli görüşleri doğrultusunda tasavvuf ne anlama gelmektedir?

Tasavvuf, dinî bir yapı olmanın ötesinde, kişinin öz varlığını terbiye etmesini sağlayan bir müessesedir. Genellikle “*mistisizm*” kavramı ile birlikte anılır ve hatta bazen bu kavramın yerine kullanılır. Bu iki unsur birbirlerinin yerine kullanılıyor olsalar da kavram karşılıkları ve işlevleri bakımından birbirlerinden ayırdıkları görülür. Mistisizmin dünyaya yönelik akılcı yaklaşımı karşısında tasavvufun doğrudan Rabb’e yönelik teslimiyetçi yönü iki kavramı temelde birbirinden ayırır. Dolayısıyla tasavvufu bir “*din felsefesi*” olarak kabul etmek ve akılla doğrudan ilişkilendirmek de bu açıdan doğru bir yaklaşım olmayacaktır.

İslami ilimlerin amacı, “*dünya ve âhiret mutluluğu*” ifadeleriyle özetlenir. Bu noktadan hareketle tasavvufun gayesi, ebedî saadeti kazanmaya tâlip olan insanı güzel ahlâk ile bezemek ve her iki dünya hayatına saadeti niyyat sahibi olacak şekilde yetiştirmektir. “*Tasavvufu ahlak şeklinde tarif edenlere göre, onu ahlaki olgunluğu ve kemal sıfatlarını gerçekleştirmeyi esas alan İslami bir ilim olarak düşünmek gerekir. Zira o, insanın iç dünyasını imara ve kötü duygularını tashihe çalışan bir ahlaki sistemdir*” (Yılmaz, 2004).

Lügat manası ile tasavvuf; “*Edepli olmak, kimseden incinmemek kimseyi incitmek, nefsi ile savaş halinde olmak, herkesin yükünü çekmek kimseye yük olmamak, Hak ile birlikte onun huzurunda olmak, Hakk’ın seni sende öldürmesi ve kendisiyle yaşatması, keşf ve temaşa hâli, temiz bir kalp pak bir gönül sahibi olmak, nefsinden fani Hak ile baki olmak, kâmil insan olmak, Hakk’a ulaşmak*” (Uludağ, 2002) anlamlarını karşılamaktadır. “*İstlahi manada ise; zühd ve takva ile ruhu temizleyip Hakk’ın ahlaki ile ahlaklanmak, kendi varlığını Hakk’ın sevgisinde eriterek mâsivâdan ilgiyi kesmek ve bu hâl içinde onun emir ve yasaklarına tam bir uyuşla sonsuz mutluluğa ermek*” (Güzel, 2009) demektir. Tasavvuf; “*Her dinin veya her felsefi düşüncenin ideale yöneliş esasını teşkil eder. İslâm dininin ihtiva ettiği bilgi sisteminin kuvveden (fikir) fiile yâni kâlden hâle (sözden öze), nazariyeden (kuram) amelîyeye (uygulama) dönüşüdür*” (Eraydın, 2001). Tasavvuf yolunda ilerleyen mistiklerin amacı da sonsuzluğu sonluya çevirmek yani sonlunun sonsuzda fanileşmesini sağlamaktır (Sena, 1984). Bu yolla arınma, aydınlanma ve birleşme gerçekleşecektir.

Her ne kadar tarîkler (yollar) genel olarak bir topluluğun yönelimini ifade ediyorsa da tasavvufun bir “hâl” ilmi olması onu bireysel bir olgu durumuna getirir. Bu durumda tasavvufun manevi bir tecrübe olduğu ve her bir bireyde farklı bir şekilde ortaya çıktığı sonucuna varılabilir. AnnemarieSchimmel bu durumu “*Tâlip, Nihai Hakikat’e (Hakk’a) giden yola bir kez girdi mi, ona ancak kendi iç ışığı yol gösterir.*” (2001) ifadeleri ile izah eder.¹

Tasavvuf hiçbir şekil içerisinde sıkışmamış, hiçbir formülle çerçevelenmemiştir. Kendini basit kılacak her türlü tarifin dışında kalmış, kalıplaşmamıştır. Bu sebeple yapılan yüzlerce tariften hiçbiri tek başına tasavvufun esasını ortaya koymaz. Yapılan tariflerin her biri içerisinde bulunan hâl ve makama bağlı olarak kendi konumu ile değer bulur. (Altıntaş, 2002) Tasavvufun bireysel

¹ Tasavvufun bireyselliği ifadesi ile onun kişisel bir tecrübe olarak her kişide yaratılış ve fitrat farklılıklarından kaynaklanan sebeplerle değişen yetiştirme/yetiştirilme metotları kast edilmektedir. Zira kişinin öz benliğini bir çeşit eğitim ya da telkin yoluyla tasavvufi bir derinliğe erdirmesi Türk-İslâm tasavvufu açısından mümkün değildir. Üstad-talebe ya da Pir-derviş münasebeti yolun temel kaidesidir.

tecrübe ve yaşayış tarzı olması onun ne olduğuna ilişkin yapılacak tanımlamaların bütünsel değil; kişisel bilgi ve tecrübelerle sınırlandırılmasına neden olur. Kişisel keşif yoluyla elde edilen bilgi ya da gerçeklik özeldir, mitik ve mistiktir.

Yöntem

Öğretmen adaylarının tasavvufa ilişkin sahip oldukları algıları, metaforlar aracılığıyla belirlemeyi amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden fenomenolojik (olgubilim) desen kullanılmıştır. Olgubilim deseni, farkında olduğumuz ama derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgubilim, bize tümüyle yabancı olmayan aynı zamanda da tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için uygun bir araştırma zemini oluşturur (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2012-2013 öğretim yılında Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği 2. ve 3. sınıfında okuyan ve Tasavvuf dersi alan 95 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Öğretmen adaylarına araştırmanın amacı anlatılarak, katılımın zorunlu olmadığı ve kimlik bilgilerinin özellikle yazılmaması gerektiği söylenerek uygulamaya geçilmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırmada, öğretmen adaylarının tasavvufu hangi metaforlar ile nitelediklerini belirlemek amacıyla, onlara “Tasavvuf.....gibidir. Çünkü.....” şeklinde görüşlerini belirtmeleri istenen anketler verilip 15 dakikalık süre içinde doldurmaları sağlanmıştır.

Veri Analizi

Bu çalışmada, elde edilen verilerin değerlendirilmesinde “içerik analizi” tekniği kullanılmıştır. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde organize ederek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Bu bağlamda çalışmada veri analizi için şu yol izlenmiştir:

1.Adlandırma aşaması: Bu aşamada öğrencilerin yazdığı metaforlar tek tek adlandırılarak listelenmiştir.

2.Kategori oluşturma aşaması: Öğrencilerin ürettiği metaforlar kavramsal kategoriler altında gruplandırılmıştır.

3.Geçerlik ve güvenilirlik aşaması: Çalışmada, araştırma bütün süreçleri ile adım adım anlatılarak geçerliliği sağlanmıştır. Sınıflandırmaların güvenilirliğini artırmak için çalışma, önce araştırmacılar tarafından ayrı sınıflandırılmış ve karşılaştırılarak son şekli verilmiştir. Çalışmanın güvenilirlik hesaplaması “uyuşum yüzdesi formülü” kullanılarak hesaplanmıştır. (Miles&Huberman,1994). Güvenirlik hesaplamasındaki uyuşum yüzdesi %70 olduğunda güvenilirlik yüzdesine ulaşılmış kabul edilir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Çalışmanın, uyuşum yüzdesi 89 olarak bulunmuştur.

4.Frekansların Hesaplanarak Yorumlanması Aşaması: Bu aşamada, metaforların frekansları çıkarılarak kavramsal kategoriler altında yorumlanmıştır.

Bulgular ve Yorum

Öğretmen adaylarının tasavvufa ilişkin ürettiği metaforlar 2 kategori altında (somut bir olgu olarak tasavvuf ve soyut bir olgu olarak tasavvuf) toplanmıştır.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Somut Bir Olgularak Tasavvuf

Tasavvuf tanımlamalarının yukarıda ifadesini bulan bireysel bilgi ve tecrübenin yansıması olduğu düşüncesini burada görmek mümkündür. Somut olarak kişinin yaşam evreninde tanıdığı unsurlar bir yönü ile tasavvufa benzetilmiştir. Benzerliklerin ortak noktasının derinlik, köklülük ve zorluk olarak ifade edilmesi tasavvufun mistik yapısındaki bilinmezlik ya da sır ile ilgisi olduğu açıktır. Sırna aşına olmayan bireylerin kitabi bilgiler ile edinilmiş tecrübeyi kullanarak ulaştığı sonuçlar benzetme ilgisi ile kavramsal karşılık bulur.

Somut bir olgu olarak tasavvuf metaforuna bakıldığında Türkçe öğretmen adaylarının bu konuda 36 geçerli metafor ürettikleri görülmektedir. En çok tercih edilen metaforların, okyanus (5), ağaç (4), ney ve su (3), bebek, güneş ve sevgili (2) olduğu görülmektedir. Bu başlık altında yer alan metaforlara bakıldığında, öğretmen adaylarının tasavvuf olgusunu somut ve dünyevi bir değer olarak gördükleri söylenebilir. Özellikle metaforlar için üretilen gerekçelere bakıldığında bu durum daha açık ve net olarak ortaya çıkmaktadır. Dersin işlenişi sırasında öğrencilerin gösterdiği tepkiler de bu durumu doğrulamaktadır. Öğrencilerin önemli bir kısmı, tasavvuf kavramının anlaşılabilirliğinin zorluğundan ve tasavvuf ehli insanların yaşamalarının çile dolu olmasının kendileri zorluğunu dile getirmişlerdir. Ancak, buna ek olarak ulaşılabilecek hedef açısından da bunun ne kadar değerli ve eşsiz olduğunu da dile getirmişlerdir. Bu durumun gerekçelere de yansıdığı görülmektedir.

Okyanus metaforundaki “insan bu okyanustan geçerek en güzele ulaşır” ve “ne kadar iyi yüzersen yüz, Allah’a ulaşma çabası içinde ölmenin mutluluğudur” gerekçesi, akıntıya karşı yüzmek metaforundaki “zorluklara karşı direnerek doğruları bulmayı sağlar” gerekçesi yukarıdaki duruma uygun örnekler olarak göze çarpmaktadır.

Metafor	f	Gerekçe
Okyanus	5	Manevi aşk ve peygamber sevgisine ulaşmak için derin bir düşünüş ve yaşayış tarzıdır. Ne kadar iyi yüzersen yüz, Allah’a ulaşma çabası içinde ölmenin mutluluğudur. Düşünce ve duyguda derinliktir. İnsan bu okyanustan geçerek en güzele ulaşır. Okyanusun insanı saran derinliği gibi tasavvuf da insanı içine öyle çeker.
Ağaç	4	Uzun bir yolculuk ve sabırla gelişmektir. Ağacın insana meyve verip beslemesi gibi tasavvuf da insanı besler. Çınar ağacı gibi kökü eskilere dayanır ve güçlüdür. Ağacın çiçek açmak gibi bir derdi olduğu gibi insanın da bir derdi olmalıdır.
Ney	3	Derviş tüm aşkını her deliğinden ayrı bir ses çıkan ney ile anlatır. Kamışlıktan koparılan neyin hasreti gibi insan da rabbine hasrettir. Sevgilinin sözlerini sana getirerek ruhunu dinlendirir.
Su	3	Bu dünyadaki yaşam için su ne kadar hayati ise ahret için de tasavvuf o kadar hayatidir. Berraktır, gerçekleri gösterir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

		Aktığı yeri temizler.
Bebek	2	Tasavvufa yeni giren tövbe ile yeni doğmuş bebek gibi temiz olur. Sevgi ile büyütülür ve her daim ilgiye muhtaçtır.
Güneş	2	Hem kendini yeniler, hem de bizi olgunlaştırır. İnsanı aydınlığa, huzura götüren zorlu karanlık bir yoldur.
Sevgili	2	İnsan her zaman sevdiği ile birlikte yaşamak ister. Alınan her nefeste sevgiliyi anmak, bakılan her yerde onu görmektir.
Akıntıya karşı yüzmek	1	Zorluklara karşı direnerek doğruları bulmayı sağlar.
Bakmak değil görmek	1	Tasavvuf yolundakiler bakmaktan öte gerçeği tüm çıplaklığıyla görürler.
Bebeğin gülümsemesi	1	Tasavvufla insan ruhunu bulur ve onunla hayatı anlamlanır.
Ceviz	1	Görünenin arkasında bulunması gereken hakikat vardır.
Çaydanlık	1	Çaydanlıkta pişen su gibi tasavvufta da insan yanarak, pişerek olgunlaşır.
Çiçek	1	Sarp kayalıklarda açan tasavvuf çiçeğine ulaşmak için uç çabalar gerekir.
Dolu Bardak	1	Manevi olarak içimizdeki boşluğu doldurmamızı sağlar.
Gökkuşaağı	1	İçinde farklılıkları barındırır
Göz	1	Herkes görebildiği kadar nasiplenir.
İnce belli çay bardağı	1	İçilen her bardak çay aynı lezzeti vermez, Allaha ulaşmanın yolu bilim değil tasavvuftur
İnci	1	Ulaşmak için emek, aşk ve yürek ister.
Kalp	1	Kalp, aşkı arar ve gerçekten istiyorsa, canana ulaşır.
Kendini bulmak	1	İnsanlar kendini yol gösterici olan tasavvufla bulur.
Keşfedilmemiş orman	1	Tasavvuf derine indikçe keşfetmekten zevk alınan bir ormandır.
En sevilen kıyafet	1	Hep onu giymek ve onunla görünmek istersin.
Kişisel gelişim kitabı	1	İyiye güzele yönlendiren yol göstericidir
Köprü	1	Bu geçici dünya ile ebedi dünya arasında yaşarken kurulan köprüdür
Labirent	1	Tek bir çıkışı vardır.
Mecnun	1	Hiçbir zaman bulduyuyla yetinmeden mükemmeli ister.
Meyve Suyu	1	Hayatı bir meyve olarak düşünürsek, tasavvuf özenli bir süzme işleminden geçirilerek elde edilen meyvenin suyudur, özüdür.
Öğrenim	1	Sona yaklaşan bireyde bir çok değişiklik

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

hayatı		olmuştur.
Pencere	1	Farklı yaşamların farklı sözcüklerle anlatımıdır
Saray	1	İnsan içine girince dışarı çıkmak istemez.
Sevgi	1	Allah'a duyulan özlem ve sevgidir.
Süt kaymağı	1	Ömür süt ise Allaha yakınlaşma kaymaktır, tasavvuf aradaki araçtır
Tespîh	1	Yürüdüğü yolu adım adım içine sindirerek yürümektir.
Toprak	1	Herkese yer verir.
Ulaşılmaz aşk	1	Sultanı görmeden onun silüetine hayran olmaktır.
Zirve	1	Yaşamı anlamak için gidilen zorlu bir yoldur.

Soyut Bir Olgularak Tasavvuf

Aklı, maddeyi bir tarafa bırakıp aşk ile mutlak varlığı bilmek arzusunu taşıyan tâliplerin mekânı bir yanılsama veya bir görüntü olarak kabul ettikleri; asıl gerçekliğin şeklin ötesindeki görünmeyen âlemden aranması gerektiği düşüncesini taşıdığı görülür. Bu durum somut metaforların dahi soyut anlam ifade edecek biçimde anlam bulmasına yol açar. Duyu organlarıyla algılanamayan “mutlak gerçekliğin” algılanabilir kılınması, kavramların mecaz süzgecinden geçirilmesi aracılığı ile mümkün olmaktadır. Mecaz ve simgelere aklın ötesinde yüklenen anlamın soyut kavramlarla benzerlik ilişkisi kurularak bir anlamda tarif edildiği görülür.

Akıllık, bilim ve felsefenin sezgi karşısındaki durumu acziyet kavramı ile izah edilir. Bu durum eşyanın varlığının bir yaratıcıya bağlı olması sonucudur. Ancak ilgili düşünce ya da tavır, kaynağın (eşya) mutlak varlığı izah edebilmek için aracılık ilgisi kurduğu gerçeğine de dikkat çeker. Bu girift ilişki, sezginin simge ile aktarım yoluyla bütüncül bir ilişki kurduğunu ortaya koyar. Bir kavram, bilinen diğer kavramlar ile anlam kazanır. Görülen, yaşanan ve deneyimlenebilen dünyanın ötesinde kabul edilen Tanrı'nın insanlara “şah damarından daha yakın” (Ahzâb: 50) olması, onu anlamlandırma çabasının sonucu olarak kavramlardan ve metaforlardan yararlanılmasını zorunlu kılar.

Soyut bir olgu olarak tasavvuf metaforuna bakıldığında Türkçe öğretmen adaylarının bu konuda 12 geçerli metafor ürettikleri görülmektedir.

Sonsuz yol, derya/deniz, uzay boşluğu metaforları, öğretmen adaylarının zihninde oluşan tasavvuf olgusunun derinlik algısıyla ilgili olmalıdır. Beş kez anlam bağı kurulan ayna metaforunun ise amacının ötesinde içi görebilen ve içtekini yansıtabilen bir obje olarak düşünüldüğü anlaşılır. Somut bir varlık olan aynanın soyut bir metafor olarak anılması, sadece yansıma ilgisi ile değil görünmeyeni de tüm çıplaklığıyla idrak edebilecek olan sıradışı bir unsur ve tasavvufi bir kavram olan “kalp gözü” gibi düşünülmesi sebebiyledir.

Yedi öğretmen adayı tarafından aşk ile ilişkilendirilen kavramın aslında düşüncenin özünü oluşturması sebebiyle daha çok kişi tarafından tercih edilmesi öngörülmekteydi. Bu durum derste incelenen tekke şairlerinin kişiler üzerindeki tesirini ve mesajlarını karşılamada yetersiz kalır. Ruh, samimiyet, manevi anahtar, tutku, huzur metaforlarını da aşk ile ilişkili olarak ele aldığımızda soyut bir kavram olarak görülen tasavvufun iki temel nokta üzerine birleştiği söylenebilir. Bunlar; uzun bir süreç olan tasavvuf yolunun zorluğu ve yolda ilerleyenler üzerinde bıraktığı ruhi arınmışlık etkisidir.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Metafor	f	Gerekçe
Sonsuz Yol	10	Amaç sonuca ulaşmak değil, yolda olmaktır. Mutlak varlığa ulaşmak için gidilen yoldur. İnsan oldum dememeli, gelişme halinde olmalıdır. Allah'a çileli ve sonu olmayan bir yolla ulaşılır. Hayali mümkün olmayan sonsuz bir aşk yoludur. Yolda ilerleyen kişinin karşısına çıkan engelleri aşması çok çabuk mümkün olmaz. Tüm bilinenlerin unutulup dünyanın yeniden algıladığı bir yoldur. Ömür boyu sürer ve içine girince çıkamazsın. Aşk ve gönülle çizilmiş uzun bir yoldur. İnsanı olmak istediği yere ulaştıracak olan yoldur.
Aşk	7	Yaratılan her varlıkta sevgiyi görmek mümkündür. İnsanlar aşk ve üzerinden Allah'a ulaşabilir. Kendinden geçmek, yalnızca onu istemektir. Aşk bulursan kendini bulmuş olursun. Hakka yaklaşma için dervişin çektiği aşk acısıdır tasavvuf. Gidilen yola gönülden bağlı kalmaktır. Sevgiliye duyulan aşkın ölçütüdür.
Ayna	5	Nasıl bakarsan öyle görürsün. Ayna gibi tasavvuf da insanın kalbindekileri tüm çıplaklığıyla yansıtır. Tasavvuf bilinmek isteyen bilmek içindir. İnsanın kendisini görmesini sağlar. İnsana kendini ve rabbini hatırlatır.
Deniz/Derya	5	Tasavvuf deniz gibi derinleştikçe anlam kazanır, güzelleşir ve huzura ulaştırır. İçine daldıkça yeni hazineler sunar. Öyle derindir ki insan içinde boğulabilir. İçine girdikçe mana derinleşir. Deryadaki canlılar kadar renk barındırır içinde.
Derin devlet	1	Derin anlamlara tasavvuf yoluyla ulaşılır.
Ruh	1	Bedensel zevklerden vazgeçip, ruhu doyurarak mana evrenine ulaşmaktır.
Samimiyet	1	Bu yolda yapılanlar sadece mutlak varlık için yapılır.
Manevi anahtar	1	Kapılar açıldıkça sırlar ortadan kalkar ve kişi Allah'ı bulur.
Tutku	1	Hazzına bir kere varıldı mı hep daha fazlası istenir.
Uzay boşluğu	1	O kadar derindir ki içine girmeden hiç bir şey görülemez.
Hayat	1	Hayatı her yönüyle etkiler, anlamlandırır.
Huzur	1	İnsanı yüreğinin derinliklerinde hissettiğine götürür.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

Sonuç

Öğretmen adayları tasavvuf olgusunu temel iki kategori altında ele aldıkları görülmektedir: Somut ve soyut kategoriler. Ya da bir başka deyişle, bu dünya ve öte dünya olarak. Bu da son derece normal kabul edilebilir. Çünkü, gerçekten de tasavvuf yoluyla bu dünya ile öteki dünya arasında bir köprü kurulmaya çalışılmaktadır denilebilir.

Öğretmen adaylarının tasavvufa ilişkin düşüncelerini metaforlar yoluyla ortaya koyan bu çalışmaya bir bütün olarak bakıldığında, şu noktaların ortaya çıktığı söylenebilir.

1. Öğretmen adayları tasavvuf konusunu daha çok üstesinden gelinmesi gereken zorlu bir yaşantı olarak görmektedirler.
2. Tasavvuf konusu, öğretmen adaylarına göre, sınırları belirlenmemiş, anlaşılması zor ya da herkesin anlayamayacağı bir derinliğe ve gizeme sahiptir.
3. Tasavvuf sıradan insanlar için bir öğüt alma, kıssa hisse alma aracı olarak görülmektedir.

KAYNAKÇA

- AKSAN, D. (1998). **Dilbilim seçkisi: Günümüz Dilbilimiyle İlgili Yazılardan Çeviriler**, Ankara: TDK Yayını.
- ALTINTAŞ, H. (2002). **Tasavvuf Tarihi**, Ankara: Akçağ Yayınları.
- ARPAGUŞ, H. K. (2006). **Osmanlı Halkının Geleneksel İslâm Anlayışı**, İstanbul: Ensar Neşriyat.
- ARSLAN, M. M. ve Bayrakçı, M. (2006). Metaforik Düşünme Ve Öğrenme Yaklaşımının Eğitim-Öğretim Açısından İncelenmesi, **Milli Eğitim**, 35(171), 100–108.
- AYDIN, İ. H. (2006). Bir Felsefi Metafor “Yolda Olmak”, **Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 3, s.: 9-22.
- BOOSTROM, R.(1998). SafeSpaces: Reflections on an EducationalMetaphor, **Journal of CurriculumStudies**, 30 (4), 397-408.
- ERAYDIN, S. (2001). **Tasavvuf ve Tarikatlar**, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları
- FORCEVILLE, C. (2002). TheIdentification of Targetand Source in PictorialMetaphors, **Journal of Pragmatics**, 34, 1-14.
- GUİRAUD, P. (1994). **Göstergebilim**, (Çev.: M. Yalçın), Ankara: İmge Kitabevi.
- GÜZEL A. (2009). **Dinî-Tasavvufî Türk Edebiyatı El Kitabı**, Ankara: Akçağ Yayınları.
- İZCİ, E. (1999). **Ortaöğretim Kurumlarında Görev Yapan Öğretmenlerin Öğretmenlik Meslek Bilgisi Yeterliliklerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü.
- KAVCAR, C. (1998). Türkçe Eğitimi ve Sorunları, **Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Dergisi**, 65, 5-17.
- KÖPRÜLÜ, F. (1976). **Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar**, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

- LAKOFF G. ve JOHNSON M. (2005). **Metaforlar: Hayat, Anlam ve Dil** (Çev: G. Y. Demir), İstanbul: Paradigma Yayınları.
- LEVİNE, P.M. (2005). **Metaphors and Images of Classrooms**, ERIC: EJ724893
- LEWIS, B. (2006). **Ortadoğu (İki Bin Yıllık Ortadoğu Tarihi)**, Ankara: Arkadaş Yayınları.
- MORGAN, G. (1998). **Yönetim Ve Örgüt Teorilerinde Metafor**, İstanbul: Mess Yayınları.
- MİLES, M.B. & Huberman, A.M. (1994). **Qualitative Data Analysis**, 2nd Ed., Newbury Park, CA: Sage.
- OCAK, A. Y. (2012). **Türkler, Türkiye ve İslâm (Yaklaşım, Yöntem ve Yorum Denemeleri)**, İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- SALMAN, Y. (2003). Dilin Düşvreni: Eğretileme, **Kitaplık**, Sayı: 65(Ekim), s.: 53 -54. İstanbul: YKY Yayını.
- SCHİMMELE, A. (2001). **İslâmın Mistik Boyutları**, İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- SENA, C. (1984). **Hazreti Muhammed'in Felsefesi**, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- ULUDAĞ, S. (2002). **Tasavvuf Terimleri Sözlüğü**, İstanbul: Kabalcı Yayınları.
- YILDIRIM, A. ve ŞİMŞEK, H. (2006). **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Ankara: Seçkin Yayınevi.
- YILMAZ, H. K. (2004). **Anahatlarıyla Tasavvuf ve Tarikatlar**, İstanbul: Ensar Neşriyat.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/9 Summer 2013

